

Сучасні міжнародні відносини: теорія і практика

УДК 341.43:061.1ЄС
ББК 66.79(4)

МІГРАЦІЙНА КРИЗА ЯК ОСНОВНА ПРИЧИНА ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Г. В. Вахняк

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
тел. +380966986131; e-mail: whalyna@gmail.com*

Стаття присвячена аналізу причин розвитку сучасної міграційної кризи в Європейському Союзі. Розглядаються особливості міграційних процесів та визначається їхній вплив на політичну єдність ЄС. Аналізуються особливості впровадження та реалізації спільної міграційної політики європейських держав. Визначено, що сучасна міграційна криза становить серйозну загрозу політичній єдності держав Європейського Союзу та подальшим євроінтеграційним процесам.

Ключові слова: міграція, міграційна криза, міграційна політика, біженці, дезінтеграція, інтеграція, Європейський Союз.

Міграційна криза, яка охопила Європейський Союз у 2015 році, постала як комплексна проблема, яка охоплює інтереси багатьох держав. Тема даного дослідження є актуальною з декількох причин. По-перше, Україна задекларувала безальтернативний курс на євроінтеграцію, а по-друге, вона межує з Європейським Союзом і, відповідно, процеси, що відбуваються на його території впливають на Україну. Тому подальше дослідження причин дезінтеграційних процесів у ЄС, вироблення теоретичних рекомендацій щодо шляхів їх вирішення повинно залишатись серед пріоритетних завдань науковців.

Європейський Союз на сьогодні, напевне, переживає найскладніший період у своїй історії. Це пов'язано із кризами, які охопили Спільноту: фінансова та економічна, міграційна та криза демократичної легітимності. Вони, у свою чергу, породили ряд проблем: нелегальну міграцію, зростання євроскептицизму, популізму, націоналізму, сепаратизму, екстремізму, Brexit та ін.

Аналізуючи всі події, які відбувались за останні роки на теренах Європейського Союзу, можна стверджувати, що Спільнота має ряд слабких точок, які в майбутньому можуть спровокувати процес дезінтеграції.

У цьому контексті, варто згадати українського політолога О. Картунова, який визначає, що важливою закономірністю етнополітичного розвитку людства є постійна зміна процесів інтеграції та дезінтеграції [5, с. 216]. Дослідник К. Вітман, у свою чергу стверджує, що дезінтеграція є неминучим наслідком, продовженням інтеграції. Його інтенсивність, а також віддаленість у часі залежить від того, якими методами здійснювалася інтеграція – добровільними чи примусовими. Чим масштабнішою і глибшою була інтеграція, тим більш дестабілізаційною буде дезінтеграція цих державних або наддержавних утворень [2, с. 21].

Беззаперечно, що у будь-якому міжнародному, наднаціональному об'єднанні з усім його різноманіттям матимуть місце дезінтеграційні процеси. Видатний німецький філософ Ю. Хабермас стверджує, що реальної альтернативи створенню єдиної наднаціональної Європейської держави для країн, які вступили на шлях інтеграції немає. За його словами підкріплена в соціальному відношенні політична згуртованість необхідна для того, щоб захистити національне різноманіття та безпрецедентне культурне багатство «старої Європи» від подібного нівелювання на тлі глобалізації, яка розвивається стрімкими темпами [11, с. 42].

На сьогодні однією з найважливіших дезінтеграційних проблем, які турбують Європейський Союз є міграційна криза. В. Чуєнко визначає міграційну кризу, яка досягла свого піку у 2015 році, як негативне явище, що охопило Європейський Союз та зумовлене впливом осіб, що знаходяться поза державою свого походження (державою громадянства або постійного проживання), не можуть або не бажають користуватись захистом цієї держави, а також не можуть та не бажають повертатися в цю державу, обґрунтовано побоюються стати жертвою переслідування в державі свого походження, які ґрунтуються на ознаках раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або на політичних переконаннях, що призвело до відхилення від рівноважного стану функціонування та діяльності Європейського Союзу та досягло крайньої точки, в результаті чого виникла загроза цілісності та стабільності кожної із держав-членів та ЄС в цілому [8, с. 214].

Загалом, Європа уже не вперше зустрічається з такою проблемою. С. Якубовський у своїх дослідженнях виділяє чотири етапи міграції до Європи. Перший етап масової міграції до країн Західної Європи був пов'язаний з завершенням Другої світової війни, і основними мігрантами були біженці та вимушені переселенці, які постраждали під час війни. При цьому перетік населення в основному відбувався між Європейськими країнами. Головним чинником другої хвилі масової міграції (1960-

1973 роки) на Європейському континенті став попит на робочу силу під час довготермінового економічного зростання в багатьох країнах – Німеччині, Великій Британії, Франції, Данії, Бельгії, Швейцарії, Люксембурзі, Нідерландах. І якщо протягом 15 років після закінчення Другої світової війни економічне зростання у перелічених країнах відбувалось за рахунок внутрішніх трудових ресурсів та мігрантів першого етапу, спочатку 60-х років виникла необхідність у залученні зовнішніх ресурсів. Протягом другого періоду міграції країни Західної Європи перетворилися у приймаючі і переміщення населення загалом відбувалось з Півдня на Північ. Активне використання дешевої робочої сили із-за кордону дало можливість країнам імміграції отримати конкурентні переваги у розвитку власної промисловості. При цьому внутрішні умови праці в країнах, незважаючи на економічне зростання, майже не змінювалися, і іноземні робітники завдяки жорсткій внутрішній політиці працювали у більш важких умовах порівняно з місцевим населенням. Третій етап масової міграції (середина 1970-х – кінець 1980-х років – до падіння «залізної завіси» в країнах Центральної та Східної Європи) у країнах Західної Європи, перше за все, був пов'язаний з технологічною революцією, яка була стимульована енергетичною кризою. Технологічна революція сприяла інтенсифікації економічного розвитку та призвела до зниження попиту на низько кваліфіковану робочу силу. За таких умов уряди західноєвропейських країн значно посилили вимоги до нових мігрантів та навіть зробили спробу повернути на батьківщину частину мігрантів, які перебували на їхніх територіях. Однак, завдяки гуманістичному Європейському законодавству повернення мігрантів було загальмовано, а цілком легальний процес возз'єднання сімей, лише збільшив кількість мігрантів. Зростанню кількості мігрантів також сприяла більш висока фертильність мігрантів, які завдяки збільшенню кількості дітей, народжених в Європі, мали можливість отримувати більше соціальних пільг. Протягом третього етапу міграційної політики потоки чистої міграції в країни Західної Європи у середньому склали 240 тис. осіб щорічно. При цьому разом з економічним зростанням країни Південної Європи також отримали статус країн-імпортерів робочої сили. Четвертий етап міграції на Європейському континенті, який розпочався наприкінці 1990-х років, був, по-перше, пов'язаний з кардинальними політичними і економічними змінами в країнах Центральної і Східної Європи, що призвели до посилення інтеграційних процесів, а, по-друге, з військовими та етнічними конфліктами всередині колишніх Югославії та Радянського Союзу [9, с. 12-13].

Витоки сучасної міграційної кризи в Європі відносяться до періоду «арабської весни», але набувають особливого масштабу на початку 2015 року у зв'язку із значним збільшенням потоку біженців та нелегальних мігрантів у Європейський Союз із країн Північної Африки, Близького Сходу та Південної Азії, а також неготовністю ЄС до їх прийому

та розподілу. Саме цю міграційну кризу в Європі вважають найбільшою з часів Другої світової війни. Єврокомісар з питань розширення та добросусідства Йоганнес Ган стверджує, що на середину вересня 2015 число мігрантів є найбільшим в історії людства [4].

Міграційна криза, яка досягла свого піку у 2015 році відрізняється від попередніх як масштабами, так причинами. В основному прибували люди, що рятувалися від громадянської війни на Близькому Сході і в Афганістані. Основним фактором, що впливає на зростання кількості шукачів притулку, є війна в Сирії. Якщо виключити цю країну з обрахунків, то з 2011 року зростання відбулося лише на рівні 5% (+500 тис. осіб). З 2012 року кількість сирійських біженців зросла більш ніж у 30 разів: 23,4 тис. на кінець 2012 та 799,9 тис. на кінець 2015 року. За межами ЄС конфлікт в Сирії найбільше вплинув на Туреччину (1,8 млн зареєстрованих біженців), Ліван (1,2 млн), Йорданію (628 800), Ірак (251 300) та Єгипет (131 900) станом на середину 2015 року [6].

За даними Агентства Integrated Regional Information Networks, у світі налічується близько 40 діючих локальних збройних конфліктів, які спричиняють збільшення міграційних потоків [10]. І це справді вражаюча цифра, адже воєнні конфлікти є одними із каталізаторів значного зростання міграції із країн третього світу у високорозвинені держави. Однак, не тільки воєнні конфлікти та нестабільна ситуація у світі є причинами міграційних рухів, сюди ж можна віднести і економічну нестабільність, зубожіння, голод, соціальну несправедливість, проблеми осіб, що шукають притулок наблизитись до європейських стандартів та покращити умови життя.

Чисельність поданих в ЄС в 2015 року клопотань про притулок сягнула 1,1 млн, що майже вдвічі більше, ніж 2014 р. і втричі, ніж 2013 р. (табл 1). Заявники переважно є громадянами Сирії, а також Афганістану та Іраку. До списку належать також Албанія, Косово та Сербія. Замикає десятку Україна. Основними країнами-реципієнтами біженців в ЄС стали Німеччина, Швеція, Італія, Франція та Угорщина, в яких було зареєстровано 91% від усіх заявок [6].

Таблиця 1.

Кількість затримань при спробі нелегального перетину кордону та поданих клопотань про притулок у 28 країнах-членах ЄС, тис. осіб					
	2011	2012	2013	2014	2015
Чисельність клопотань про надання статусу біженця	309,0	335,3	431,1	627,0	1117,3
Чисельність затриманих при спробі незаконного перетину кордону	141,1	72,4	107,4	283,0	1822,3

Джерело: [7].

У зв'язку з таким напливом біженців, Європа зіткнулася із проблемами у міграційній сфері. Значні обсяги міграційних потоків за останні три роки стають дедалі менш контрольованими з боку європейських країн, адже не кожна з них може ефективно зарадити цим труднощам. Основні проблемні питання у міграційній сфері полягають не тільки в перерозподілі та забезпеченні належного життя біженців, але і в тому, що їх масовий потік породжує соціальну напругу серед корінних європейців і, як наслідок, у Європі зростає євроскептицизм, антисемітизм та антимусульманські настрої. Тому, по-перше, важливо, щоб європейськими лідерами були поставлені правильні пріоритети для ефективної реалізації міграційної політики. По-друге, важливо узгодити діяльність політичних інститутів ЄС щодо вирішення наявної проблеми.

Міграційну політику Європейського Союзу здійснюють наступні політичні наднаціональні інститути: Європейська Рада, Європейська комісія, яка розробляє законодавчі пропозиції, Рада Міністрів, Європейський парламент, який з 2005 р. наділений повноваженнями приймати рішення щодо політики у справах біженців. Важливу роль у регулюванні міграційної кризи відіграють також неурядові організації.

У вересні 2015 року Рада ЄС прийняла рішення про розселення 120 тис. мігрантів до інших країн ЄС. Втім, рішення не знайшло консенсусу і дотепер залишається невиконаним. Більше того, в червні 2017 року Єврокомісія розпочала «процедуру порушення» проти Польщі, Угорщини та Чеської Республіки через відмову цих країн приймати мігрантів з Італії та Греції.

Політика розселення виявилась неефективною через різні бачення шляхів вирішення кризи у різних державах-членах. Крім того, ситуація продемонструвала брак солідарності серед країн ЄС та призвела до неодноразових звинувачень партнерів у непослідовній міграційній політиці [1].

Варто відзначити, що 19 жовтня 2017 року комітет з питань внутрішніх справ Європейського парламенту проголосував за автоматичну систему розподілу біженців, яка заснована на сукупності фіксованих критеріїв. Згідно з цією системою, кількість мігрантів, яких повинна прийняти країна, буде залежати від кількості населення та економічних показників держави. Таким чином, Європейський парламент виступив за відмову від чинної Дублінської угоди, згідно з якою, питання про надання притулку повинне розглядатися імміграційними службами тієї держави, де мігрант вперше подав заяву про притулок або вперше ступив на землю ЄС.

Пропозиції, вироблені комітетом внутрішніх справ, повинні бути підтримані сесією Європейського парламенту, після чого вони будуть передані на розгляд Ради міністрів ЄС. При цьому через позицію таких країн, як Угорщина та Чехія, які виступають проти автоматичного роз-

поділу біженців, в керівних органах Європейського Союзу досі не можуть виробити спільну позицію з вирішення міграційної кризи [3].

Прийнятих даних заходів щодо вирішення міграційної кризи все ще не достатньо. Через протилежність поглядів деяких держав-членів на реалізацію міграційної політики залишається велика загроза розвитку дезінтеграційних процесів у Європейському Союзі. Потрібно розуміти, що обмежувальні міграційні заходи політичних інститутів ЄС можуть дати результат лише на короткий термін, а для довготривалого результату потрібна консолідація, комплексність та згуртованість політики в державах-членах ЄС. Зрозумілим є те, що питання міграції буде ще тривалий час стояти на порядку денному і, таким чином, вимагатиме подальшого дослідження та вироблення нових підходів щодо оцінки та вирішення нагальної проблеми.

Література

1. Багатошвидкісна Європа: які зміни чекають на ЄС та як це вплине на Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/08/15/7069412/>
2. Вітман К.М. Тенденції етнополітичної дезінтеграції в європейському просторі / К.М. Вітман // Актуальні проблеми політики, 2015. – Вип.54. – С. 21-22.
3. Європарламент виступив за нову систему розподілу біженців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/world/2197494-evroparlament-vistupiv-za-novu-sistemu-rozpodilu-bijentsiv.html>
4. Йоганнес Хан: беженцы побили рекорд Второй мировой [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://podrobnosti.ua/2058390-jogannes-han-v-mire-bolshe-bezhentsev-chem-posle-vtoroj-mirovoj-vojny.html>
5. Картунов О.В. Вступ до етнополітології: підручник / О.В. Картунов. – К.: Ін-т економіки, управління та господарського права, 1999. – С. 216.
6. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky>
7. Офіційний сайт Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>
8. Чуенко В. «Європейська криза біженців» як найактуальніша проблема Європейського Союзу / В. Чуенко // Jurnalul juridic national: teorie și practică – Nr. 4(20), 2016 – P. 212-216
9. Якубовський С.О. Міграційна політика ЄС: еволюція та соціально-економічні наслідки / С.О. Якубовський // Міграційна політика ЄС: стан, виклики та перспективи: наук.-практич. симпозиум, присвяч. 15-річчю міжнар. дня мігранта та 25-річчю міжнар. конвенції про захист прав усіх трудящих-мігрантів та їх сімей (Одеса, 18 грудня 2015 р.). – Одеса: Фенікс, 2015. – С. 12-17.

10. 40 збройних конфліктів, які відбуваються просто зараз – інтерактивна карта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://slavpeople.com/ua/1243-40-vooruzhennyh-konfliktov-kotorye-proishodyat-pryamo-sejchas-interaktivnaya-karta>

11. Habermas J. Die Krise der Europäischen Union im Lichte einer Konstitutionalisierung des Völkerrechts / J. Habermas // Ein Essay zur Verfassung Europas. – Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, 2012. – Vol. 72. – P. 1-45.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 15.10.2017 р.
Рекомендовано до друку д.істор.н., професором **Климончуком В.Й.**,
д.політ.н., професором **Науmkіною С.М.** (Одеса)*

THE CRISIS OF MIGRATION AS THE CRUCIAL REASON OF DISINTEGRATION PROCESSES IN THE EU

H. V. Vahniak

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;
76000, Ivano-Frankivsk, st. Shevchenka, 57;
tel.+380966986131; e-mail: whalyna@gmail.com*

The article is dedicated to the analysis of the reasons of the current migration crisis' development in the European Union. The examination of the peculiarities of the migration processes and the determination of their influence on the EU political unity. The analysis of the peculiarities of implementation and realization of the common migration policy of the European countries. It was defined that the current migration crisis poses a serious threat to the political unity of the states of the European Union and the further European integration processes. The origins of the current migration crisis in Europe are related to the "Arab Spring" period, but it got significantly developed at the begging of 2015, for the reason of a huge increase in the flow of refugees and illegal migrants to the European Union from the countries of North Africa, the Middle East and South Asia, as well as the EU was not ready to receive and to distribute them. This migration crisis in Europe is considered to be the largest one since the Second World War.

The migration crisis of 2015 differs from the previous ones both in the scale and for its reasons. Mostly, people who migrated were those who were trying to save their lives during civil wars in the Middle East and Afghanistan. However, not only military conflicts and the unstable situation in the world are the causes of migration movements, the asylum seekers' aspirations to get closer to the European standards and the improvement of living conditions. Today, the European Union's migration policy is carried out by such supranational institutions as the European Council; European Commission, which draws up legislative proposals; The Council of the European Union,

the European Parliament, which has been mandated to decide on refugee policy since 2005. An important role is also played by non-governmental organizations. However, today one of the key issues is the issue of inconsistency between the activities of these EU political institutions and the implementation of an effective migration policy. It can be argued that the current migration crisis, provoked by the influx of refugees from the zones of hostilities, pointed to the ineffectiveness of the EU migration policy and became an unconditional challenge to ethno-political security. Terrorism acts, organized by migrants from the migrant background, which claimed the lives of hundreds of people, confirm the need for a revision of the legal settlement of migration flows in the European Union.

Key words: *migration, migration crisis, migration policy, refugees, disintegration, integration, European Union.*